

Látogatás a balassagyarmati palócmúzeumban

A kétszázéves gyertyamártó edényektől — a palócok szabadszinpadáig
Mély vallásosság árad a palócok faragványairól

Balassagyarmat, augusztus hó.
Palóccsorság fővárosába, Balassagyarmatra, rándultunk ki egy kis palócháztűznézőbe. Rég jártunk ebben a megszépült, fiatalos ipolymenti határvárosban. Akkor még nem volt nevezetes folyó ez az Ipoly és főleg nem kellett peccéses bilitikum, hogy az ember átmeheessen a túiso partjára. Itt állunk a palócvilág közepén a Nagy Ivánmúzeum előtti térségen.

A „PALÓC-MUZEUM” LÉTESÍTÉSE.

Hagy a palócság jellegzetes, értékes emlékei veszendőbe ne menjenek, 1928-ban Hóman Bálint kultuszminister, akkor a Közgügytemények Országos főfelügyelője az új múzeumi törvény alapján megállapította, hogy a gyarmati Nagy Ivánmúzeumnak egyik legfontosabb feladatuköre néprajzi szempontból az egész Palócföldre kiterjesztett gyűjtés és ezáltal egy kiálló „Palócmúzeum” létesítése.

Ezen az alapon indult meg a szorgos gyűjtés, melybe a helyi hatóságok is szívvel-lélekkel bekapcsolódtak s ma, 9 év után, ha végigjárjuk a csodálatos néprajzi relikviákkal megtelt termeket, — büszkén mondhatjuk, hogy siker koronázta Hóman Bálint elgondolását.

Fényes Dezső, a múzeum agilis igazgatója készségesen kalauzol végig a termeken és magyarázza a tárgyak eredetét.

— Ez itt például Szent Anal szobra mint alapos méhkaptár. A költő Madách Imre fiának juhász faragta fából. A gyermekek ugyanis kővel állandóan összedobálták a kaptárakat s így jutott a juhász arra a gondolatra, hogy Szent Antal által védi meg méhesét. Sikerkült is!

AZ EGRİ NAGYTEMPLOM A „JUHÁSZ-FOGADALOM” TÜKRÉBEN.

A folyosón végig karospadok sorakoznak, összesen 35 értékes darab. Támlája valamennyinek népi faragás. Az egyikben Ádám és Éva a paradicsomban, mögöttük a juhász hajtja a nyáját. Vannak még születet, aratást, huszárt ábrázoló faragások.

Az egri templomot is láthatjuk az egyik pad támláján. Fogadalomból gyalogolt a juhász 200 kilométert falujából — Egerbe, hogy lemintázhassa. El is készült vele szépségesen. S most pár éve, mint Fényes igazgató mondja, — 96 évével vakon vezette magát ide a múzeumba, hogy még egyszer megtapogathassa reezkető kezekkel remekművét.

— Most már nyugodtan halok meg, — mondta azután elmenőben.

ÜVEGVASALÓ, CSÜCSSEKORSÓ és EGYÉB CSODÁK.

A palócok között is akadnak ügyes feltalálók, ezt bizonyítja az „üvegvasaló”. Kúp alakja van, alul gömbölyű, lapos. Forró vizet öntötték bele, a nyakát ronggyal átosavarták, úgy vasaltak vele. Nem pörkölt, nem égetett s főleg nem terjesztett gázt, mint a mai szénvasalók.

Egy üvegszekrényben virágmintás kőedények között egy különleges csücssekorsó vonja magára a figyelmet. A peremén három lyuk van, míg a nyaka csipkemódra áttetsző. Érdekessége abba rejlik, hogy ha rendszeren szánkhoz emeljük a korsót, a bor a nyakunkba folyik, csak a két lyuk befolyása által lehet a harmadikon át inni rendszeren belőle.

Az egyik fogason számtalan karikasostor függ, nyele valamennyinek olombeöntéses, különféle mintákkal. Van azonban rézdrottla beékelte csatornyél is, — melynek elkészítéséhez — igazán csodálatos türelem kellett.

Palócéknál nincs tulipánosláda, erre felé a rózsásláda divatos, de az aztán van ezeregy változatban.

A sarkokat is igyekeznek kihasználni mint egy sarokalmárium mutatja. Ez a különleges keményfából faragott kis szekrény, mintha csak a készítője lelkeségét is sugározná, — a ráfaragott Fájdalmas Szűzzel, alatta Krisztus koporsójával, körötte gyertyák és az almárium tetejének kere két angyal keresztel fogja össze.

Látunk itt 200 éves gyertyamártó edényeket, melyben hideg vízben fagyasztották a fegyűgyertyát a régi palócok.

KIGYÓ-SZIMBÓLUM ÉS MUZIKÁLIS BOTOK.

Megtekintettük a báránycsordákat, a kürtöket, melyek rendszerint szarvból készültek. De egyébre is felhasználták, fogas, székláb, sőt még aurkatöltenek is beváltak.

Az ősi palócság a szalmát is hasznos használat fel céljaira, erre vall a hatalmas szalmából font buzakosár (toboz) és két nyakas szakejtő.

A juhász-dinasztia botgyűjteménye is teljes számmal képviselve van. Juhászoknál pásztoréknál a bot jelzi a rangot, tudást — ezen is a kígyó állása. Bizonyára kevesen tudják, hogy a kígyó a pásztornép szimbóluma.

Ha a kifaragott bot kígyóalakja csak símán hajlik vissza a fogónál, ez kezdő pasztort jelez. Ha kacskaringózik, már feljebb vagyunk, ranglétrán. De ha két kígyó emelgeti fejét a kacskaringó után, — menten „pásztorvezérrel” állunk szembe.

Izv a pásztorok! De ezeknek a botoknak az elkészítése is nagy türelem igényel. Az élő fán kezdődik a hajlítás, formálás, — majd kivágás után a mintázás, füstölés, kenés, fényezés szalonnabőrrel — na és az olombeöntés.

A pásztorbot csak akkor tökéletes, ha jó a suhintása és muzikális hangot ad, amelytől az állat megijed. Ennek megtalálása aztán külön is érdem.

Óthalmi „mancsoló botokat” is láthatunk az egyik szekrényben. Ezek 30—40 cm hosszú szarvformájú faragott botok kis falabdával. Ezzel játszik a fiatalság bőjében, midőn tilos a tánc. Mintha csak a teniszi ősi formáját látnánk. Csak a játéknál van egy kis hiba. A mancs-játéknál ugyanis az ütőnek a labdát a levegőben kell eltalálnia, illetve a labda után hajlítják az ütőt s ha a levegőben összeütközik, az illető nyert, de a legény is, akinek sikerült a mancsot (ütőt) el-

Éltesebb embereknél, akik gyakran fel vannak fűvődve úgy az alhasi pangást, mint az emésztés renyheségét egy-egy pohár természetes „Ferenc József” keserűvíz reggelenként bevéve rendszerint hamar megszűnteti, a rekeszizom emelkedését csökkenti és a magas vérnyomást mérsékli. Az orvosok ajánlják.

kapnia — jutalmat kap a menyecskétől... Vízont ez nincs meg a tenisznél...

A falakon végig népviseleti képek, fényképfelvétel. A palóc fehérnép színes, tarkaszoknyás viseletét láthatjuk sok-sok változatban. Falusi szokások, lakodalmak, búcsúk, aratás, fonók. Az élet regél itt, Kazár, Dejtár, Órhalom, Szügy, Kímóc, Buják, Hollókó és még számtalan palóc község nevét olvassuk a képek alatt.

NAGY SZABADTÉRI SZINPAD ÉPÜL A MUZEUM ELŐTT.

Szép, gyönyörű, minden, amit itt felhalmoztak, valóban a palócság kincses tára e múzeum, — mondjuk búcsúzóban Fényes igazgatónak.

— Most jön még a munka java, — vág szavamba az igazgató. — Kultúrális szempontból egy nagyon szép tervvel foglalkozunk. A múzeum előtti teret szabadszinpád céljaira formáljuk át és több ezer személyes nézőteret helyezünk ide. Aztán rövidesen megrendezzük az első igazi „Palócbokréta” előadást. Nagy pártfogónk ebben és mindenben ami a néppel és a népművészetrel kapcsolatos, Soldos Béla főispán.

Nagy kár, hogy idegenforgalom szempontjából nem helyeznek súlyt erre a vidékre. Pedig ha az illetékesek úgy egy kicsit körülnéznének a nógrádi palócfalvakban, — pl. a fatemplomos Hóckón, melynek ősi vára ott lüszkölkedik a falu közepén, vagy Kímócon, Kazáron, Bujákon, Búcsúlapujtór, és Ludányban, melynek szépséges főkörtét még Petőfi is megénekelte, — rájönnének, hogy „Palóccsorság” is van olyan értékes és érdekes idegenforgalmi szempontból, mint Magyarország bármelyik más néprajzi vidéke.

E. GY.

Bonyolódik a baiamarei postalopás ügye

Két és félévre ítélték a sikkasztó pénztárost, aki visszatértette az eltulajdonított összeget

Satumare. Saját tud. Országszerte nagy feltűnést keltett az a vakmerő lopás, amit a baiamarei postahivatal pénztárnoka: Nistor Ioan követett el. Éjszaka beosont a hivatalba, felnyitotta az egyik vasládát és magával vitt kétszázhuszezer leit, amit özv. Imricsák Gyuláné tiszviselőnök kezelte. A hatalmas összeget az egyik szolga előző este hozta le Baia-Sprieről s másnap tovább akarták küldeni a címzetthez. Az ilyen átmeneti pénzeket özv. Imricsákné kezelte.

Zárás előtt megkérdezte Nistor pénztárnokot, hogy az összeget hol helyezze el éjszaka? Nistor a vasládát ajánlotta s mint később kiderült, azért, mert az egyik kulcsot előzőleg magához vette. Az összeget pedig azért lopta el, hogy száznyolcvanezer leies sikkasztását visszategye.

A rendőrség sokáig eredménytelenül nyomozott. Nistor többször őrizetbe vették, de tárgyi bizonyítékot nem tudtak ellene felmutatni. Később törléseket és javításokat fedeztek fel a pénztárkönyvben, amiből megállapították a pénztárnok sikkasztását. Nistor végül a keresztkérdések súlya alatt megtörve, bevallotta, hogy a pénzt ő lopta el, abból a sikkasztott összeget visszatette, a többiit elmúlatta.

Nistor Ioan édesapja megállapodást kötött a postával, mely szerint a fia által ellopott összeget visszafizeti, ha a posta visszavonja a feljelentést. *Hatvanezer leit ki is fizetett, a többire fedezetet adott. A postaigazgatóság azonban elfelejtette a feljelentést visszavonni és Nistor a törvényszék két év és három hónapra ítélt.*

Özv. Imricsák Gyuláné közben nyugdíjba ment. Néhány héttel ezelőtt értesítést kapott, hogy a tettes édesapja által vállalt kötelezettség ellenére a posta őt tette a lopásért felelősé és az összeggel megterheltek, még két tisztviselőtársával együtt. Az özvegyasszony kicsi nyugdíjának jelentős részét vonják le a Nistor

Ioan által ellopott összeg fejében. *Imricsákné most perrel támadja meg a postaigazgatóság érthetetlen rendeletét.*

Felvétel a mercurea-çiuci római katolikus főgimnáziumba

A legújabb miniszteri rendelet értelmében a beiratások augusztus hó 25, tartam szeptember hó 7-ig, ezentul miniszteri engedély kell. Beiratási kérés minta az igazgatói irodában rendelkezésre áll, ki kell tölteni és bélyeggel (8+1) ellátni.

A javítóvizsgák ideje szeptember 1—4.

Az V. osztályba szóló felvételi vizsga (examen de admitere) szeptember hó 6-án hétfőn reggel 8 órakor kezdődik. Vizsga díj 200 lei.

Az első osztály felvételi vizsgája szeptember hó 28-án, csütörtökön szintén 8 órakor veszi kezdetét, vizsgadíj 100 lei. A kéréshez melléklendők: 1. elemi iskolai bizonyítvány, láttamozva a revizortól, ha hitvallásos iskolába járt a tanuló. 2. Születési anyakönyvi kivonat. 3. Keresztlevel. 4. Ujraoltási bizonyítvány. 5. Állampolgársági bizonyítvány. Akinek neve idegen hangzású, hozzon egy bizonyítványt az előjáróságtól, mely igazolja, hogy magyar anyanyelvű. Az I. oszt. felvételi tárgya román, magyar, számtan, szöbeli és írásbeli a IV. oszt. anyagából. Szükséges, hogy a jelentkezők nyáron alaposan gyakorolják a román, magyar diktandó írást és olvasást, valamint a számtanból az egyszerűségeket, valamint a 4 alapműveletet.

A beiratási díj: I—IV. osztályban 640 lei, V—VIII. — mivel itt kézimunka díj nincs — 590 lei.

V—VIII. osztályban a tandíj 1000 lei, fenntartási díj szintén, a II—VIII. osztályban a tandíj 1000 lei, fenntartási díj 2490 lei. A tan- és fenntartói díjából bizonyos hányadot elenged az intézet azon szegénysorsu jó diákoknak, akik azért az osztály-érintéssel és szegénységi bizonyítvánnyal felszerelt kérésben (az igazgatóhoz intézve) folyamodnak. A kérés beadási ideje 1937 szeptember hó 30-ig. Később jött kéréseket nem vesznek figyelembe. Szeptember hó 8-án, Kisasszony napján ünnepélyes Veni Sancte, a tanév megnyitása. Szeptember 9-én, csütörtökön reggel 8 órakor a rendszer előadások megkezdése.